

2021BEM130

DATUM	17-6-2021
AAN	Provinciale Staten
VAN	Robert Strijk
ONDERWERP	Donut economie

Aanleiding

- De meeste economische modellen gaan uit van groei. De Britse econoom Kate Raworth introduceerde met de 'Donut Economie' een nieuw model waarin niet groei maar balans het uitgangspunt is. Raworth en aanhang stellen dat economie alleen toekomst heeft als deze zich ontwikkelt binnen de kaders van:
  - een *ecologisch plafond* (uitputting van de aarde is destructief en onhoudbaar, en niet op te lossen langs de weg van economische groei),
  - en een *sociaal fundament* (uitholling van de samenleving door groeiende ongelijkheid op allerlei fronten is destructief en onhoudbaar, en niet op te lossen langs de weg van economische groei).Sociale en ecologische waarden tellen mee zonder te worden beschouwd als afgeleide financiële waarden, en economische, sociale en ecologische waarden worden continue met elkaar verbonden en in samenhang beschouwd. In bijlage 1 is nadere toelichting opgenomen met achtergrondinformatie over het model.
- De gemeente Amsterdam heeft dit vertaald in een lokaal raamwerk. Dit heeft in Utrecht de vraag doen rijzen of we dit model ook moeten omarmen.
- In dit memo ligt de vraag voor in hoeverre de provincie Utrecht zich wil laten inspireren door de donut economie. Onze reactie op dit model heeft wat langer geduurd omdat we hierover eerst wilden afstemmen met de gemeente Utrecht en andere relevante partijen.

Herijking van de economie

- Het motief achter het concept van de donuteconomie moet worden gezien in een bredere beweging van transformatie en transitie van economie als beleidsdomein waarin de neoliberale visie en de vrijemarkteconomie als sturingsprincipe dominant zijn geweest en economische groei decennialang het uitgangspunt was.
- Raworth ontwikkelde haar theoretische model als antwoord en alternatief op de klassieke neoliberale school die volgens haar enerzijds leidt tot onaanvaardbare aantasting van het ecologisch kapitaal en anderzijds tot groeiende sociale ongelijkheid en druk op het sociale kapitaal.
- Raworth is niet de enige econoom met kanttekeningen bij de huidige visie. In de herijking van het huidige gangbare economisch model kijken we als provincie Utrecht voor inspiratie bijvoorbeeld ook naar:
  - het gedachtegoed van Mariana Mazzucato (de staat als dominante factor bij innovatie d.m.v. missie georiënteerd innovatiebeleid NL en EU; de overheid neemt regie, investeert, innoveert en neemt risico's). Het grote verschil met de Donut is dat het uitgangspunt van groei, in plaats van balans, hier gehandhaafd blijft.
  - de herdefinitie van economische groei naar brede welvaart als (beleids)doel (sinds Brundtlandrapport Our common future (1987), versterkt opgepakt door oa OECD sinds 2009). Ook hier blijft de focus op economische groei, maar wel gekoppeld aan andere beleidsdoelen.
- Het Nederlandse bedrijfsleven, vertegenwoordigd door VNO-NCW en MKB Nederland hebben in hun gezamenlijke toekomstagenda hun kompas opnieuw gedefinieerd: dat kompas richt zich op het bereiken van een samenleving met gelijke kansen en werk, een duurzame leefomgeving en voldoende economische groei om die brede welvaart mogelijk te maken. Bedrijven willen meer verantwoordelijkheid nemen voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.

Koppeling maatschappelijke doelen aan economische activiteiten in Utrecht

- Als provincie Utrecht laten we ons graag inspireren door Kate Raworth en het gedachtegoed van de Donut Economie dat zij introduceert. Een groot deel van de doelstellingen en aspecten van de donut herkennen we in onze eigen ambities en komen terug in onze programma's.
- Zo herkennen we de donut doelstellingen goed terug in onze Omgevingsvisie, waarin we klimaatneutraal, circulaire natuurinclusieve landbouw en een circulaire inclusieve economie als ambities

voor 2050 hebben benoemd en waarin integrale benadering van opgaven een belangrijk uitgangspunt is. Dat komt dicht bij de ecologische en sociale plafonds die de donut beschrijft.

- In regio Utrecht is de EBU al sinds 2012 actief om maatschappelijke doelen (verduurzaming / gezonde mensen) te koppelen aan economische activiteiten. Deze koppeling is in 2020 verankerd in de Regionaal-economische agenda (REA) die de basis vormt onder de ROM Utrecht Region. Regionaal innovatiebeleid moet dus al bijdragen aan maatschappelijke doelen en past daarmee reeds in de principes van de 'nieuwe economie'.
- Verder werken we in Utrecht aan een circulaire economie, waarin rekening wordt gehouden met planetaire grenzen door de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waarde vernietiging te minimaliseren. Rondom dit onderwerp is in de regio Utrecht een aantal netwerken en coalities actief (Cirkelregio Utrecht, Living Lab Regio Foodvalley Circulair, CIRCO, Platform Groene Hart Werkt Versnellingshuis, etc.). Door deze netwerkorganisaties worden circulaire initiatieven van kennisinstellingen, bewoners, (sociaal) ondernemers, maatschappelijke instellingen gefaciliteerd, aangejaagd, versneld, op gang gebracht en verbonden.
- Daarnaast zijn er diverse netwerken rondom energietransitie, duurzaam wonen etc. Inwoners en non-profitorganisaties zijn in de regio Utrecht al decennialang actief op het gebied van maatschappelijke transitie en weten zich daar ook goed op te organiseren.
- Tot slot zetten we met het ontwikkelen van monitoring van brede welvaart al een belangrijke stap naar het inzichtelijk maken en volgen van de brede ontwikkelingen: economisch, ecologisch en sociaal in samenhang.

Samenvatting en advies

- Met onze aanpak voor circulair en brede welvaart, de sociale agenda en bijv. ook bij klimaat dekken we al veel aspecten af van de donut. Een aparte aanpak volgens het concept van Raworth zou daar in dit stadium teveel mee overlappen en onvoldoende meerwaarde hebben ten opzichte van wat we in gang hebben gezet.
- De ecologische component van de donut sluit voor een deel aan bij de inzet van de Alliantie Cirkelregio Utrecht. Deze alliantie heeft een goede positie in onze regio. Het ligt niet voor de hand om hiernaast een nieuwe donut coalitie op te bouwen, maar er kan wel worden nagedacht hoe de Alliantie kan worden versterkt of uitgebreid om het gedachtegoed van de Donut in de regio te ontwikkelen, en daarvoor middelen beschikbaar te stellen.
- Het sociale aspect van de donut is een grote opgave en kan ter inspiratie worden gebruikt voor de sociale agenda waar de provincie aan werkt. Dit deel van het model valt overigens ook onder verantwoordelijkheid van gemeenten. Op dit moment is onze sociale bijdrage aan de donut beperkt.
- Het advies is om de donut economie te beschouwen als een oproep om breder over de economie te blijven denken. Met onze ambities in de Omgevingsvisie zijn we hiermee aan de slag en bij het werken aan onze doelen zoals o.a. verwoord in de economische visie en de REA, kijken we naar economische groei, maar ook naar bredere aspecten als duurzaamheid en de sociale agenda.
- Dit advies is in lijn met hoe de gemeente Utrecht om gaat met het gedachtegoed van de donut economie. Ook daar wordt het gedachtegoed meegenomen in de gemeentelijke programma's, maar is niet gekozen voor een aparte donut coalitie.

Bijlage 1 Toelichting donuteconomie

Introductie

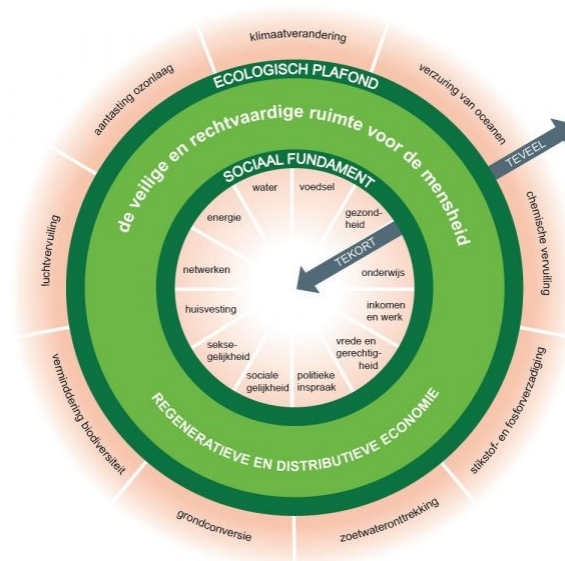
De "donuteconomie" is een economisch model dat is ontwikkeld door econoom Kate Raworth. Het model bestaat al een tijdje, in 2012 is het gepubliceerd in het rapport "A Safe and Just Space for Humanity"¹. Het is daarna verder uitgewerkt door Raworth in haar eigen boek "Donuteconomie: In zeven stappen naar een economie voor de 21^e eeuw". Het uitgangspunt van het model is dat welvaart niet uitsluitend gemeten moet worden aan de hand van economische groei, maar dat het breder gemeten moet worden. Hierbij moeten sociale en ecologische aspecten in acht worden genomen, zodat er rekening wordt gehouden met de draagkracht van de aarde (en ecologische plafonds niet worden overschreden). De naam "donut" heeft te maken met de visuele representatie van het model.

Het model

De donuteconomie is gevisualiseerd in figuur 1. Hier valt te zien dat er sprake is van zowel een sociaal fundament als een ecologisch plafond. Het sociale fundament is gebaseerd op de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de VN (Sustainable Development Goals by the UN). Deze bestaan uit (1) voedsel; (2) gezondheid; (3) onderwijs; (4) inkomen en werk; (5) vrede en gerechtigheid; (6) politieke inspraak; (7) sociale gelijkheid; (8) seksegelijkheid; (9) huisvesting; (10) netwerken; (11) energie; en (12) water. Het doel is om ervoor te zorgen dat iedereen in deze 12 behoeften wordt voorzien en niemand onder het sociaal fundament zakt. Wanneer men hieronder zou zakken vindt er kritieke menselijke deprivatie plaats.

Daarnaast moet er rekening gehouden worden met het ecologisch plafond. Hiermee worden de planetaire grenzen bedoeld. De verschillende planetaire grenzen zijn te verdelen in (1) klimaatverandering; (2) verzuring van oceanen; (3) chemische vervuiling; (4) stikstof- en fosforverzadiging; (5) zoetwateronttrekking; (6) grondconversie; (7) vermindering biodiversiteit; (8) luchtvervuiling; (9) aantasting ozonlaag. Waar er met betrekking tot het sociale fundament voor gezorgd moet worden dat er in ieders behoefte wordt voorzien, is het van belang dat deze 9 planetaire grenzen niet worden overschreden.

Figuur 1. De donut zoals beschreven door Raworth (2019)².

Wanneer het lukt om binnen een economie aan deze twee criteria te voldoen, bevindt de maatschappij zich volgens het model in "de veilige en rechtvaardige ruimte voor de mensheid". Op deze manier wordt het ecologisch kapitaal gewaarborgd en wordt sociale ongelijkheid en druk op sociale kapitaal verminderd.

Dit model verbreedt economie als een beleidsdomein. Neoliberale economie en vrijemarkt als sturingspunt zijn niet meer de principes die leidend zijn. Er zou een verandering moeten plaatsvinden in de manier van denken. Doelstellingen veranderen en verbreden, markten niet afzonderlijk bekijken, menselijk natuur stimuleren (i.p.v. focus op homo economicus), systemen begrijpen, richten op herverdeling, creëren om te regenereren, niet groeiverslaafd zijn. Door op deze manier te denken liggen het marktmechanisme en het optimaliseren van groei niet meer op de voorgrond en is er ruimte voor sociale en ecologische aspecten.

¹ [A Safe and Just Space for Humanity: Can we live within the doughnut? \(oxfam.org\)](https://oxfam.org)

² Raworth, K. 2019. "In zeven stappen naar een economie voor de 21^e eeuw". Nieuw Amsterdam.